

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

2002 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 3-ԻՆ ՎԻԼՆՅՈՒՍՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻՆ ԿԻՑ՝ «ԲՈԼՈՐ ԴԵՊԵՐՈՒՄ ՄԱՀԱՊԱՏԺՎ ԵՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ԹԻՎ 13 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

28 հուլիսի 2023 թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Հ. Թովմասյանի, Ա. Թունյանի, Ե. Խունդկարյանի, Հ. Հովակիմյանի, Է. Շաթիրյանի, Ս. Սաֆարյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

Կառավարության ներկայացուցիչ՝ Արդարադատության նախարարի տեղակալ
Կ. Կարապետյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 3-րդ կետի, 169-րդ հոդվածի 3-րդ մասի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 40 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2002 թվականի մայիսի 3-ին Վիլնյուսում ստորագրված՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիային կից՝ «Բոլոր դեպքերում մահապատժի վերացման մասին» թիվ 13 արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Կառավարությունն իր՝ 2023 թվականի մայիսի 4-ի N 657-Ա որոշմամբ հավանություն է տվել 2002 թվականի մայիսի 3-ին Վիլնյուսում ստորագրված՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիային կից՝ «Բոլոր դեպքերում մահապատժի վերացման մասին» թիվ 13 արձանագրությունը վավերացնելու մասին» օրենքի նախագծի վերաբերյալ Կառավարության օրենսդրական նախաձեռնությանը և որոշել է այդ արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու նպատակով դիմել Սահմանադրական դատարան:

Գործի քննության առիթը Կառավարության՝ 2023 թվականի մայիսի 12-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով Կառավարության ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով վերոնշյալ արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

1. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիային (ստորև՝ նաև Կոնվենցիա) կից՝ «Բոլոր դեպքերում մահապատժի վերացման մասին» թիվ 13 արձանագրությունը (ստորև՝ նաև Արձանագրություն) ստորագրվել է 2002 թվականի մայիսի 3-ին Վիլնյուսում՝ Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար՝ Կոնվենցիայով երաշխավորված կյանքի իրավունքի պաշտպանության ամրապնդման և բոլոր դեպքերում մահապատիժը վերացնելու ուղղությամբ վերջնական քայլ ձեռնարկելու նպատակով:

2. Հայաստանի Հանրապետությունն Արձանագրությամբ ստանձնում է, մասնավորապես, ներքոնշյալ պարտավորությունները.

2.1. վերացնել մահապատիժը և երաշխավորել, որ ոչ ոք չդատապարտվի կամ չենթարկվի մահապատժի,

2.2. բացառել Արձանագրության դրույթների նկատմամբ Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի կիրառումը («Արտակարգ իրավիճակներում պարտավորություններից շեղում»),

2.3. Արձանագրության դրույթների վերաբերյալ չկատարել Կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածով նախատեսված որևէ վերապահում,

2.4. Արձանագրության 1-4-րդ հոդվածների դրույթներն ընդունել որպես Կոնվենցիայի լրացուցիչ հոդվածներ:

3. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցով Սահմանադրական դատարանը կայացրել է 2007 թվականի ապրիլի 17-ի ՍԴՈ-694 որոշումը, որի եզրափակիչ մասի առաջին կետի համաձայն՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի՝ «Բոլոր հանգամանքներում մահապատժի վերացման մասին» թիվ 13 արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը»:

Արձանագրությունն Ազգային ժողովի կողմից չի վավերացվել:

4. Սահմանադրական դատարանը շեշտում է, սույն գործով Սահմանադրական դատարանի խնդիրն է որոշել Արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունների համապատասխանությունը՝ 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությանը:

Սահմանադրաիրավական վերաբերելի փոփոխությունների համալիր վերլուծության արդյունքներով Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ խնդրո առարկա հարցում հայ ժողովրդի կամքն անսասան է: Այսպես՝ 1995 թվականի խմբագրությամբ Սահմանադրության 17-րդ հոդվածը հռչակում էր. «Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք: Մահապատժը՝ մինչև դրա վերացումը, որպես բացառիկ պատժամիջոց, կարող է սահմանվել օրենքով՝ առանձնապես ծանր հանցագործությունների համար»:

Սահմանադրական դատարանն՝ իր 2003 թվականի հուլիսի 15-ի ՍԴՈ-437 որոշմամբ արձանագրել է. «(...) Հայաստանի Հանրապետությունը, իր անկախությունը հռչակելուց հետո, միանալով մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության վերաբերյալ կարևորագույն համընդգրկուն և

տարածաշրջանային միջազգային պայմանագրերին, ճանաչեց մարդուն, նրա կյանքն ու առողջությունը, պատիվը և արժանապատվությունը, անձեռնմխելիությունը և անվտանգությունը որպես բարձրագույն սոցիալական արժեք:

(...)

ՀՀ Սահմանադրությունը 17 հոդվածում սահմանելով, որ յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք, այդ իրավունքի պաշտպանության առնչությամբ պարունակում է միայն մեկ շեղում՝ կապված մահապատժի հետ: Դա Սահմանադրության նույն 17 հոդվածում ամրագրված այն դրույթն է, համաձայն որի «Մահապատիժը՝ մինչև դրավերացումը, որպես բացառիկ պատժամիջոց կարող է սահմանվել օրենքով՝ առանձնապես ծանր հանցագործությունների համար»:

(...) Ինչպես ՀՀ Սահմանադրության համակարգային վերլուծությունը, այնպես էլ ՀՀ միջազգային պայմանագրերի բովանդակության ուսումնասիրությունը վկայում են, որ հանրապետությունը, որպես կյանքի իրավունքի երաշխավորման գործոն, մերժում է մահապատիժը՝ որպես պատժատեսակ, և որպես նորմ-նպատակ ամրագրում է մահապատժի վերացումը:

Մահապատժի վերացումը պայմանավորելով հասարակական գիտակցության մեջ որոշակի արժեքների փոխակերպման անհրաժեշտությամբ, որի կարևոր տարրերից է նաև ժամանակի գործոնը, Սահմանադրության 17 հոդվածը մահապատիժը թույլատրում է որպես «ժամանակավոր» և «բացառիկ» պատժատեսակ, և որ այն կարող է նշանակվել միայն «ծանր հանցագործությունների համար»: Միաժամանակ, ըստ Սահմանադրության 17 հոդվածի՝ մահապատիժը, որպես բացառիկ պատժատեսակ, կարող է նշանակվել օրենքով:

2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 15-րդ հոդվածը հոչակում էր. «Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք: Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել կամ ենթարկվել մահապատժի»:

Սահմանադրաիրավական նույն արժեքանությունն է ընկած Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) «Կյանքի իրավունքը» վերտառությամբ 24-րդ հոդվածի հիմքում, որով սահմանված է.

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք:

2. Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել կյանքից:

3. Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել կամ ենթարկվել մահապատժի»:

2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 24-րդ հոդվածը լրացվել է «*ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել կյանքից*» դրույթով, որն ընդգծում է սահմանադրի կամքը՝ վերադասել անձի կյանքի իրավունքը՝ բացառելով մահապատժի առկայությունը:

Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ 2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 15-րդ հոդվածով ամրագրված կարգավորումներն իրենց արտացոլումն են գտել 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 24-րդ հոդվածում, ինչը բխում է **հայ ժողովրդի սահմանադրական ինքնությունից, որի հետ անհամատեղելի է մարդու արժանապատվությունը և կյանքի իրավունքը խախտող մահապատժի գոյությունը:**

Այսպիսով, որդեգրելով մարդու արժանապատվության ուժով անհատի հասարակական արժևորման գաղափարները՝ հայ ժողովուրդը 1995 թվականի Սահմանադրության ընդունմամբ, հետագայում նաև՝ 2005 և 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությամբ, ինքնասահմանափակվելով ընտրել է մահապատժից հրաժարվելու անխախտ հունը:

Վերոնշյալը հիմք է տալիս եզրահանգելու, որ Սահմանադրությունը 2015 թվականին բովանդակային առումով չի ենթարկվել այնպիսի փոփոխության, որը կհանգեցներ Արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու/դրա արդյունքի առումով այլ/տարբերվող գնահատականի:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 3-րդ կետով, 170-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2002 թվականի մայիսի 3-ին Վիլնյուսում ստորագրված՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիային կից՝ «Բոլոր դեպքերում մահապատժի վերացման մասին» թիվ 13

արձանագրությունում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Սահմանադրությանը:

2. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

28 հուլիսի 2023 թվականի
ՍԴՈ-1694